

Periodikum *La Civiltà Cattolica* a evoluční vznik/stvoření člověka (1850–1980)

Ctirad Václav Pospíšil

Záležitost recepce vzniku/stvoření lidského těla cestou transformace z předhumánních živočišných druhů ze strany katolické teologie byla bezesporu velmi spleťtým procesem. Není tedy divu, že světová teologická literatura zatím nedisponuje monografií, která by toto dění uspokojivým způsobem v celé jeho komplexnosti mapovala a spravedlivě vyhodnocovala. Doufejme, že tato série pilotních studií a na jejich základě plánovaná následná monografie bude představovat další krok ke kýženému vyústění ne právě jednoduchého badatelského úkolu.

V předešlých studiích jsme věnovali nemalou pozornost především dokonce i leckdy prozatím světové odborné literatuře zcela neznámým průkopníkům možnosti aplikace Mivartovy teze¹ v rámci katolické teologie v letech 1871–1910. To by ale vzhledem k jejich neočekávaně vysokému počtu mohlo vyvolávat mylný dojem, jako kdyby odpůrců tohoto postoje bylo málo nebo že by nebyli významní, což evidentně není pravda. Chceme-li nastínit celý složitý proces postupného prosazování se Mivartovy teze jako většinového názoru, je tudíž vcelku logicky nevyhnutelné zaměřit naši pozornost také na opačný pól názorového spektra. Je evidentní, že těch, kdo obhajovali bezprostřední stvoření lidského těla Bohem, bylo v námi sledovaném období let 1871–1910 bezesporu více nežli těch, kdo ji hypoteticky připouštěli, a proto určitě není třeba je složitě dohledávat. Nicméně pro pochopení dobové situace se jeví jako nezbytné uvést alespoň příklady zastánců tohoto postoje a také se zamyslet nad jejich argumenty.

Z hlediska širšího kontextu není nevýznamné, že v Německu již kolem roku 1910 zastánci Mivartovy teze představovali stále vzrůstající názorovou skupinu. V našem prostředí je zlomový rok 1926, kdy vyšla apo-

¹ St. Jackson George Mivart, anglický lékař a přírodovědec již v roce 1871 replikoval na Darwinovu monografii o evolučním vzniku člověka svou vlastní knihou, v níž navrhl jiné řešení, které by bylo v souladu s jeho křesťanskou vírou, totiž že lidské tělo mohlo vzniknout/být stvořeno cestou evoluce, nicméně totéž neplatí o lidské duši, která byla takto připravenému tvorů Bohem vložena jako jeho bezprostřední stvoření.

logetika Bedřicha Augustina (1885–1960), v níž se jasně tvrdí, že katolík může přijímat evoluční vznik lidského těla, ale zároveň musí vyznávat podstatnou odlišnost mezi duší živočišnou a lidskou.² Zahledíme-li se nyní do dějin katolické teologie na Apeninském poloostrově, pak není rozhodně nesnadné konstatovat, že tamní teologové se až na zhruba tři výjimky stavěli k Mivartově tezi odmítavě mnohem déle a odhodlaněji, nežli tomu bylo v našem prostředí, které bylo výrazně ovlivněno postojem německých teologů.

V tomto příspěvku se zahledíme do stránek z mnoha hledisek velmi významného periodika *La Civiltà Cattolica* (= LCC), jehož přispěvatelé představovali zhruba až do čtyřicátých let 20. století neúprosné odpůrce vzniku/stvoření lidského těla z živočišných předků. Jak uvidíme níže, zmíněné periodikum lze považovat dokonce za jakousi pomyslnou „vlajkovou loď“ odpůrců Mivartovy teze až do počátku čtyřicátých let minulého století i v širším mezinárodním rozměru, a proto jeho volba rozhodně není nahodilá.

Dlužno důrazně předznamenat, že úsilí o spravedlivé hodnocení výše naznačených názorů nám velí, abychom se oprostili od jednostranné předpojatosti, neboť naším úkolem určitě není odsuzovat, nýbrž mnohem spíše porozumět. Když jsme analyzovali spisy průkopníků křesťanské a katolické recepce Mivartovy teze, vcelku spontánně jsme jim projevovali sympatie. Nyní tedy musíme dbát na to, abychom vůči zastáncům opačného mínění neprojevovali nepatřičnou antipatii. Již na tomto místě je totiž třeba si jasně uvědomovat, že i dotyční autoři a příslušné názorové skupiny usilovali svým způsobem o lidskou důstojnost a o zachování naděje spjaté se smysluplností lidské existence. Po pravdě řečeno, jejich postup byl minimálně až do konce 19. století v mnoha ohledech ospravedlnitelný, neboť dobová paleoantropologie a anatomie, která tehdy vážně vstupovala do hry, opravdu neposkytovaly takové údaje, které by opravňovaly k jednoznačnému závěru.³ Zastánci i odpůrci Mi-

² Srov. Bedřich AUGUSTIN, *Základní náboženská nauka. Apologetika*, Praha: Československá akciová tiskárna, 1926. Kniha je vybavena biskupským „imprimatur“, takže podle mínění oficiálního udělovatele není v rozporu s učením církve. Srov. Ctírad Václav POSPÍŠIL, *Zápolení o pravdu, naději a lidskou důstojnost. Česká katolická teologie 1850–1950 a výzvy přírodních věd v širším světovém kontextu*, Praha: Karolinum, 2017, s. 287–289.

³ „Ale pokud se na týž problém podíváme z hlediska tehdejšího důkazního materiálu a použijeme dnešní kritickou metodu, uvažovali pochybovači oprávněně.“ Miloš MA-CHOLÁN, „Člověk v zrcadle taxonomie a molekulární genetiky,“ in *Předkové: Evoluce člověka*, ed. Jiří A. Svoboda, Praha: Academia, 2014, s. 116.

vartovy teze tedy sledovali týž záměr, odlišovaly je však použité prostředky, přesněji řečeno uplatňovaná strategie.

Nejprve stručně představíme periodikum, v němž budeme hledat to, co se týká předmětu našeho zájmu, a tak ospravedlníme jeho volbu. Následně nastíníme postoj v něm publikujících autorů k problematice evolučního vzniku člověka od roku 1850 v podstatě až po naši současnost, díky čemuž se před námi odhalí nejenom význační odpůrci Mivartovy teze v období 1850–1940, ale také následná proměna postoje v dané záležitosti nejenom ze strany redakce *La Civiltà Cattolica*, ale i nejvyšších představitelů římskokatolické církve.

1. ZÁKLADNÍ INFORMACE O *LA CIVILTÀ CATTOLICA* (= LCC)

Velmi důležitou motivační souvislostí pro vznik tohoto periodika byla brizantní politická atmosféra v Evropě a pochopitelně také na Apeninském poloostrově, která v letech 1846–1849 vyvrcholila mnoha revolucemi,⁴ takže kvůli nepokojům ve věčném městě byl dokonce i Papež Pius IX. nucen opustit Řím a uchýlit se do Neapole. Jezuité tehdy debatovali o tom, jak přispět ke stabilizaci společenské situace,⁵ a tak se postupně zrodil projekt časopisu určeného pro širší vzdělanou veřejnost, v jehož pozadí stál zřejmě také kardinál Antonelli.⁶ Z uvedených důvodů se nejedná ani o specializované, ani o lidové periodikum, nýbrž o časopis tematicky širokospektrální, spadající do oblasti tak zvané vysoké popularizace (*alta divulgazione*). Zmíněná italská celonárodní katolická revue, do níž kvůli její těsné vazbě na Svatý stolec pozorně nahlíželi i mnozí zahraniční teologové, se zrodila dne 6. dubna 1850 a má dnes v Itálii mezi všemi aktivními periodiky absolutně nejdelší historickou kontinuitu.⁷

⁴ Velmi přehledně o tomto politickém a revolučním vření v tehdejší celoevropském kontextu informuje Tomáš GARRIGUE MASARYK, Karel Havlíček, Praha: Ústav T. G. M., 1996, s. 29–52.

⁵ Srov. Giuseppe DE ROSSA, SJ., *La Civiltà Cattolica: 150 anni di Servizio della Chiesa 1850–1999*, Roma: La Civiltà Cattolica, 1999, s. 9.

⁶ Srov. tamtéž, s. 12.

⁷ „*La Civiltà Cattolica* není specializovaným periodikem pro nějaký sektor, ať už profánní, nebo duchovní, neboť se jedná o revue na rovině obecné kultury, a proto jsou v ní přítomny různé kulturní oblasti: teologie, filosofie, historie, sociologie, ekonomie, politika, literatura, umění obecně, film.“ Tamtéž, s. 17. Jelikož citovaná italská publikace

La Civiltà Cattolica je čtrnáctideník, který po více než sto šedesát pět let vychází vždy první a třetí sobotu v měsíci. Tato frekvence byla nakrátko přerušena v roce 1870 po obsazení Říma vojenskými jednotkami krále Viktora Emanuela, následně prvního celoitalského monarchy. V důsledku právě naznačeného stavu věcí byla redakce přemístěna do Florencie, kde setrvala až do roku 1887,⁸ kde sídlila také v době, kdy v ní velmi hojně publikoval Pietro Caterini, jehož monografií se budeme podrobněji zabývat v následujícím příspěvku, který v jistém smyslu navazuje na tuto studii.

Nyní je třeba podtrhnout specifický statut tohoto časopisu. Každý článek je podrobován revizi ze strany redakce, jejíž základní snahou je, aby všechny záležitosti týkající se víry a mravů byly v souladu s učením církve, a proto se příspěvky, které spadají do zmíněné kategorie, předkládají ke schválení příslušným dikasteriím Svatého stolce.⁹ Víme, že až do poloviny padesátých let minulého století tuto kontrolu vykonával dokonce sám papež.¹⁰ Lze tedy říci, že dotyčné periodikum bývalo všeobecně považováno za jakousi neoficiální platformu, kde se vyjadřovala stanoviska Svatého stolce, a nic s tím nezmohou ani editoři, kteří se této kvalifikaci brání.¹¹

není pro nás pramenným, ale pouze informačním zdrojem, uvádíme znění citací pouze v našem překladu do českého jazyka.

⁸ Srov. tamtéž, s. 19–21.

⁹ Srov. tamtéž, s. 29.

¹⁰ „Nesmíme zapomínat na to, že až do poloviny padesátých let minulého století to byl sám papež, kdo kontroloval články, které měly být vytištěny, a to při pravidelné audienci každých čtrnáct dní udělované řediteli periodika. Až v posledních letech pontifikátu Pia XII. tato revize příspěvků určených k editování v *La Civiltà Cattolica* přechází na Sekretariát státu. Co se zde předkládá, je tudíž mnohem více než mínění nějakého otce jezuitů...” Federico BADIALI, „*Vivere una doppia cittadinanza*”: *La teologia della creazione nei quaderni de „La Civiltà Cattolica”*, Bologna: EDB, 2013, s. 12.

¹¹ „Tato skutečnost ale neznamená, že *La Civiltà Cattolica* by byla oficiálním nebo polo-oficiálním orgánem Svatého stolce. Jde pouze o to, že to, co se publikuje na stránkách této revue, vyjadřuje záměry Svatého stolce ohledně různých problémů. Snahou je, aby publikace nebyly v kontrastu s těmito záměry Svatého stolce. Mezi periodikem a Svatým stolicem panuje atmosféra vzájemné důvěry. Časopis naplňovat svou skromnou službu církvi, zejména pak papeži a jeho univerzálnímu magisteriu.” Viz DE ROSA, SJ., *La Civiltà Cattolica*, s. 30. Statut periodika je tedy ve vztahu k magisteriu obdobný jako u Mezinárodní teologické komise, Papežské biblické komise a Mezinárodní papežské mariánské akademie, jejichž dokumenty mohou vyjít až po schválení prefektem Kongregace pro nauku víry.

Obecně lze říci, že od svého založení *La Civiltà Cattolica* vedla boj s antikřesťanským liberalismem a racionalismem, zároveň se snažila čtenářům vštěpovat úctu k právoplatné církevní autoritě. Proto v druhé polovině 19. století časopis zaujímal výrazně polemické a defenzivní stanovisko a také obhajoval světskou moc Svatého otce.¹² Situace katolického světa se ovšem radikálně proměnila zejména po II. vatikánském koncilu, místo polemiky nastoupil dialog, nicméně časopis stále usiluje o to, aby věrně předkládal základní prvky katolické víry a nauky o mravech.¹³

Toho opravdu zajímavého a signifikantního nalezneme zájemce na stránkách dotyčného periodika více než dost. Za zmínku stojí určité postoj tohoto časopisu k zednářstvu, který byl až do II. vatikánského koncilu opravdu nesmlouvavý a následně nabyl výrazně umírněnějších, ba dokonce smířlivějších forem.¹⁴ Obdobné je to s postojem k judaismu, který byl nejprve vnímán jako hybná síla antikatolických postojů ve společnosti. Tyto polemické tóny mizí opět po druhé světové válce a nabývají podoby korektního dialogu po II. vatikánském koncilu.¹⁵ Podnětné a určitě velmi sympatické je rovněž ostré odmítání fašismu, nacismu, stejně jako komunismu.¹⁶

2. LCC JAKO „VLAJKOVÁ LOĎ“ ODPŮRCŮ EVOLUČNÍHO VZNIKU ČLOVĚKA A PROMĚNA UVEDENÉHO POSTOJE VE ČTYŘICÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ

Není třeba zastírat, že jsme při zpracovávání tohoto tématu sáhli po relativně nedávno editované italské monografii věnované tematice teologie stvoření na stránkách LCC.¹⁷ Tato velmi objemná práce čítající bezmála 1000 tiskových stran obsahuje řadu cenných informací. Zároveň je však třeba konstatovat, že autor nedostatečně syntetizuje, nespoutaná popisnost není ku prospěchu, ale přesně naopak na závadu vyznění celé práce. Navíc je evidentní, že autor této disertační práce opomíjí některé

¹² Srov. tamtéž, s. 47–48.

¹³ Srov. tamtéž, s. 51–54.

¹⁴ Srov. tamtéž, s. 90–96.

¹⁵ Srov. tamtéž, s. 93–95.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 102–118. Srov. např. Ctirad Václav Pospíšil (ed.), *Pius XI. – Antitotalitní encykliky*, Praha: Krystal o. p., 2015.

¹⁷ Srov. BADIALI, „*Vivere una doppia cittadinanza*“.

velmi důležité skutečnosti. Kupříkladu se nezmiňuje ani o Georgi Miartovi (1827–1900),¹⁸ ani o Raffaellu Cavernim (1837–1900),¹⁹ kterážto jména by se v díle daného tematického zaměření určitě objevovat měla. Autor také neví nic o řadě zahraničních autorů, kteří tehdy vstupovali do hry jako průkopníci katolické recepce evolučního vzniku člověka, i když zhruba do poloviny 20. století je problematika evolucionismu hlavní náplní studií v LCC, jež Badiali sáhodlouze prezentuje, a tak zároveň potvrzuje, že současná katolická teologie ještě zdaleka nemá k dispozici ucelené zpracování této velmi komplexní problematiky.

Jako prvního odpůrce transformismu je třeba jmenovat jezuitu Giambattistu PIANCIANIHO, SJ,²⁰ který v letech 1858–1862 publikoval dlouhou sérii článků věnovanou problematice stvoření v souvislosti s výzvami dobové přírodovědy. Zmíněný přírodovědec a teolog pochopitelně odmítal transformismus v oblasti fauny a flóry a aplikaci daného systému na vznik člověka považoval za naprostou absurditu.²¹ Potvrzuje se, že problém evolučního vzniku člověka byl nastolen mnohem dříve, nežli Charles Darwin v roce 1871 vydal své epochální dílo věnované tomuto tématu.²² Názorová strategie adoptovaná PIANCIANIM byla směrodatná pro ladění všech dalších příspěvků teologů minimálně dvou následujících generací autorů LCC, kteří zásadně odmítali transformismus i v oblasti fauny a flóry, protože se domnívali, že přijetí daného mínění je v zá-

¹⁸ Srov. POSPÍŠIL, *Zápolení o pravdu, naději a lidskou důstojnost*, s. 192–193.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 183.

²⁰ Narodil se 17. října 1784 ve Spoletu. Do *Societas Iesu* vstoupil v prvních letech 19. století a formován byl v Neapoli, kde složil v roce 1805 sliby (*gradus*). Pak působil v Římě, kde od roku 1824 přednášel fyziku a chemii. Byl na svou dobu vynikajícím odborníkem v oblasti elektřiny a magnetismu. V roce 1848 se objevil v USA, kde v období 1849–1850 přednášel dogmatickou teologii, konkrétně ve Washingtonu na Georgetown College. Od roku 1851, kdy se vrátil do Itálie, až do své smrti dne 23. 3. 1862 působil v redakčním štábu LCC. Srov. Pietro NOBER, „Giambattista PIANCINI,” in *Enciclopedia Cattolica* IX, Firenze: Sansoni, 1953, s. 1327–1328.

²¹ Srov. Giovanni-Battista PIANCIANI, „Cosmogonia. Della origine a della unità della specie umana,” LCC, č. 1 (1861): 165–187, zde s. 167.

²² Snad je vhodné připomenout, že v české krásné i odborné literatuře se náznaky tohoto náhledu na vznik člověka objevují již ve čtyřicátých letech 19. století. Jedná se o František Ladislav ČELAKOVSKÝ, „Růže stolistá,” in *Sebrané spisy F. L. Čelakovského II*, ed. Jan Jakubec, Praha: Jan Laichter, 1916, s. 1–64; první vydání 1840. Srov. dále Jan Slawomír TOMIČEK, *Doba prvního člověčenstva*, Praha: Nákladem Českého Museum, 1846. Zatímco první uvedený autor výslovně hovoří o „Božím popudu” při tomto způsobu vzniku člověka, druhý zmíněný již nic takového neuvádí, což dokládá profílaci odlišných světonázorových postojů již ve čtyřicátých letech předminulého věku.

sadě pouze předehra k aplikaci evolučního systému rovněž na člověka. Maně se však vtírá dojem, že daný postup nechtěně výrazně přitakává souvislosti mezi vznikem živočišných a rostlinných druhů na jedné straně a lidského druhu na straně druhé mnohem víc, než by si daní autoři zřejmě sami přáli. Každopádně jsme svědky naprosto odlišné strategie, než byla ta, s níž jsme se setkali například v oblasti české katolické teologie, která již od sedmdesátých let 19. století, evidentně pod vlivem německé katolické teologie, přijímala možnost evoluce v oblasti fauny a flóry vcelku pokojně.²³

Zhruba po deset let od smrti právě zmíněného autora se na stránkách LCC neobjevilo nic specifického, co by se týkalo předmětu našeho zájmu. Až v sedmdesátých letech a na počátku osmdesátých let předminulého století se profilují další odpůrci transformismu: Beniamino Palomba, SJ²⁴ a Pietro Caterini, SJ,²⁵ o němž pojednáme podrobněji v jiné studii.²⁶ Prvně zmíněný autor ve svých příspěvcích usiluje o potření transformismu v oblasti květeny a zvířeny. Aplikace evolučního modelu na vznik člověka je podle něj pouze určitou verzí materialismu, a proto nezbývá než vnímat tyto snahy nepřátel víry s opovržením, což se týká i snah o modifikace dané hypotézy ve smyslu Mivartovy teze.²⁷

²³ Srov. POSPÍŠIL, *Zápolení o pravdu, naději a lidskou důstojnost*, s. 159–165.

²⁴ Tento autor se narodil 21. ledna 1818 v Neapoli. Do jezuitského řádu vstoupil dne 17. září 1832. Tento svět opustil 6. prosince 1896 v Neapoli. Srov. RUFO MENDIZÁBAL, *Catalogus defunctorum in renata Societate Iesu ab 1814 ad a. 1970*, Roma: Curia Gen. S. I., 1972, s. 159. Víme také, že v letech 1871–1872 publikoval v LCC celkem deset studií zaměřených proti darwinismu aplikovanému na člověka. Byla to tedy první reakce LCC na Darwinovu knihu z roku 1871.

²⁵ Na straně 114 v předlouhé poznámce, kde je na bezmála třech stranách knihy obsažen výčet mnoha článků, které Caterini publikoval v LCC, nacházíme toto vyjádření: „O Pietru Caterinim jsme nenalezli žádné biografické údaje.“ BADIALLI, *„Vivere una doppia cittadinanza“*, s. 114.

²⁶ Původním záměrem bylo zpracovat danou tematiku týkající se LCC i P. Cateriniho v jedné studii, nicméně její rozsah a také dva profilující se odlišné závěry nakonec vedly k tomu, že jsme zpracovávaný materiál rozdělili do dvou na sebe navazujících příspěvků. Nám se mimo jiné podařilo zjistit, že se narodil dne 13. 3. 1847. Do řádu vstoupil dne 2. 2. 1865. V roce 1888 řád opustil. Z nám dosažitelných zdrojů o něm nelze zjistit nic dalšího. Srov. *Catalogus dispersae Romanae provinciae Societatis Iesu*, Roma: Typ. Polyglotta S. C. De Propagande Fide, 1886.

²⁷ Srov. BENIAMINO PALOMBA, „Le due contrarietà della teorica dell'uomo-scimia,“ LCC, č. 4 (1871): 21–35, zde s. 21.

Velmi zajímavý údaj, týkající se bezprostředně předmětu našeho badatelského zájmu, nám poskytuje autor Matteo Liberatore,²⁸ který v roce 1875, tedy dva roky předtím, než vydal svou monografii zřejmě první obhájce Mivartovy teze mezi katolickými teology vůbec R. Caverni,²⁹ dosvědčuje šíření tohoto názoru v italském prostředí.³⁰ Dozvídáme se totiž o nejmenovaném dopisovateli, který se domnívá, že vyřešil problém evolučního vzniku člověka tím, když by se připustil evoluční vznik lidského těla a zároveň by se jasně podtrhovalo bezprostřední stvoření lidské duše Bohem.³¹ Zdá se být nanejvýš pravděpodobné, že anonymní dopisovatel je pouze fiktivní literární prostředek, což ale zároveň dosvědčuje, že v Itálii se mezi katolickými intelektuály již kolem roku 1875 dané řešení šířilo.³² Mivartova teze tedy není doložena jen prostřednictvím jejích průkopnických píšících zastánců, ale rovněž jejími potírači, kteří se hrozí jejího šíření ústní formou.³³

²⁸ Narodil se 14. srpna 1810 v Salernu. Do jezuitského řádu vstoupil v roce 1825. Po skončení studií přednášel filosofii a následně také teologii. Byl horlivý tomista. V roce 1841 založil periodikum *Scienza e fede*, jehož účelem bylo potírat racionalismus, idealismus a liberalismus. Od roku 1850 se plně věnoval práci v LCC. Podílel se na přípravných pracích při vzniku encykliky Lva XIII. *Rerum novarum*. Zemřel 18. října 1892 v Římě. Srov. Salvatore DISCEPOLO, „Matteo Liberatore,“ in *Dizionario bibliografico degli italiani* LXV, ed. Mario Caravale, Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 1960, s. 38–40.

²⁹ Srov. Raffaello CAVERNI, *De' nuovi studi della Filosofia: Discorsi ad un giovane studente*, Firenze: Carnesecchi, 1877. Podle naší analýzy tohoto díla autor jasně zastával Mivartovu tezi, ač se v dnešní světové literatuře tvrdí opak.

³⁰ Srov. Matteo LIBERATORE, „Proposta di una modificazione al sistema darwiniano,“ LCC, č. 3 (1875): 23–40.

³¹ „Or questo scoglio ben potrebbes evitarsi, senza nulla derogare al sistema. Imperocché ottimamente potrebbes stabilirsi che l'anima umana venga creata immediatamente da Dio, come richiede la sua natura di sostanza spirituale; e nondimeno tutte le specie degli animali, non escluso lo stesso uomo, traggano origine da altre specie inferiori.“ Tamtéž, s. 21–23 – „Nuže toto úskalí by se mohlo vyloučit tak, že by se nerezignovalo na nic, co patří k věroučnému systému. Pokud by se zcela správně stanovilo, že lidská duše je stvořena bezprostředně Bohem, jak to vyžaduje její povaha duchovní substance, pak by bylo možno zastávat, že všechny druhy živočichů včetně člověka mají svůj původ v druzích vývojově nižších.“

³² Così obdobbéno vidíme v publikaci: Joseph KNABENBAUER, SJ, „Glaube und Deszendenztheorie,“ *Stimmen aus Maira-Laach* 13, č. 1 (1877): 69–86; č. 2, s. 121–138, zde 121–122. Podle této informace se o Mivartově tezi živě diskutovalo v Anglii a nacházela řadu příznivců také v Německu.

³³ Jestliže se F. Badioli podivuje nad tím, že dané mínění o více než dvě stiletí předjímá postoj zaujatý Janem Pavlem II. v osmdesátých a devadesátých letech minulého století,

M. Liberatore se v souladu s postojem redakční rady LCC, a tím pádem také tehdejších nositelů nejvyššího církevního magisteria, pochopitelně staví proti danému řešení velmi ostře. Hlavním argumentem, který ale z hlediska analogie víry určitě není nesprávný, je jednota lidské bytosti, která má dvě vzájemně úzce související vrstvy, totiž duchovní a tělesnou,³⁴ což odpovídá biblické antropologii i následnému prohlášení magisteria o duši jako esenciální formě lidského těla. Z uvedeného důvodu je obtížné představitelné lidské tělo v generaci před oduševněním ze strany Boha bez lidské duše. Přesně to je také z teologického hlediska nejslabší místo Mivartovy teze, které volá po její modifikaci.³⁵

V devadesátých letech 19. století se autoři LCC ostře stavěli proti dvěma průkopníkům přijetí evolučního způsobu stvoření člověka, o nichž pojednáváme na jiném místě, tedy konkrétně proti americkému teologu Johnu Augustinu Zahmovi (1851–1921)³⁶ a italskému katolickému spisovateli Antoniu Fogazzarovi,³⁷ který zastával evoluční vznik nejen lidského těla, ale v jistém slova smyslu možná dokonce i lidské duše,

svědčí to především o jeho neznalosti Mivartovy teze a nevědomosti o díle italského myslitele R. Caverniho. Srov. BADIALI, „*Vivere una doppia cittadinanza*“, s. 205.

³⁴ Srov. LIBERATORE, „Proposta di una modificazione al sistema darwiniano“, s. 25–27.

³⁵ Srov. POSPÍŠIL, *Zápolení o pravdu, naději a lidskou důstojnost*, s. 345–354.

³⁶ Dlužno připomenout italský překlad Zahmovy monografie: srov. John Augustine ZAHM, *Evoluzione e dogma*, Siena: l'Ufficio della Biblioteca del clero, 1896. Italská verze vyšla v téže roce jako anglický originál: John Augustine ZAHM, *Evolution and Dogma*, Chicago: D. H. McBride, 1896. Vzhledem k určité souvislosti mezi recepcí evolučního vzniku lidského těla ze strany katolické teologie a spirituality určitě není nezajímavá následující Zahmova myšlenka: „San Francesco d'Assisi chiamava suoi fratelli gli uccelli. Comunque si fosse egli creduto in diritto di farlo, per ragioni teologiche o zoologiche (sic), egli era affatto libero da vani timori d'essere preso per una scimia ...“ – „Svatý František z Assisi nazýval ptáčky svými bratry. Jestliže měl za to, že to činí po právu, a to buď z teologických, nebo zoologických (sic) důvodů, pak byl určitě svobodný od strachu, že by byl vnímán jako opice ...“ Tamtéž, s. 346. Propojování této Františkovy spirituální intuice s možnostmi křesťanské recepce evolučního vzniku lidského těla se spontánně objevovala také u jiných autorů. Srov. Ctirad Václav POSPÍŠIL, „Sv. František z Assisi a evoluční vznik/stvoření člověka, aneb o báječných, čtenářích' knihy stvoření,“ in *Fenomén františkánství v interakci s „jinakostí“*, ed. Petr Hlaváček – Vladimír Liščák – Ctirad Václav POSPÍŠIL, Praha: Filosofická fakulta UK – Filosofia, nakladatelství FÚ AV ČR, 2016, s. 106–123.

³⁷ Narodil se 25. 3. 1842 ve Vicenze. V roce 1865 se s rodinou přestěhoval do Milána a od roku 1868 se věnoval pouze literární činnosti. V roce 1896 byl jmenován senátorem Italského království. Když byl vyzván, aby své teze odvolal, okamžitě se podřídil. Zemřel 7. 3. 1910. Srov. Stefano BERTANI, *L'ascensione della modernità: Antonio Fogazzaro tra santità ed evoluzionismo*, Sovera Manelli: Rubettino, 2006.

a tak se nevědomky přikláněl k tak zvané Braunově tezi.³⁸ Dozvídáme se, že Zahm v roce 1899 vzhledem k nesouhlasu oficiálních církevních kruhů stáhl své dílo o evoluci a dogmatu z knižního trhu.³⁹ Hovoří se také o francouzském dominikánovi M. D. Leroyovi (1828–1905),⁴⁰ jehož publikace o evoluci druhů byla obdobně odmítnuta oficiálními církevními kruhy, a tak tento duchovní prý měl odsouzení přijmout a knihy se odříci.⁴¹ I posledně zmíněnému autorovi budeme věnovat samostatnou studii. Jak vidno, na anglofonní, frankofonní a italské průkopníky modifikované recepcce evolucionismu a evolučního vzniku člověka byl vyvíjen nemalý tlak. Víme ale také, že to byli právě němečtí a rakouští jezuité, kteří se k dané problematice stavěli stále otevřeněji. Zjistili jsme také, že o žádném německém jezuitovi tohoto názorového ražení se v LCC nehovoří, a rovněž nám není známo nic o tom, že by někdo z německé jazykové oblasti byl kvůli svým názorům v tomto směru vyšetřován oficiálními vatikánskými gremii.

Ačkoli se to našeho tématu týká spíše okrajově, sluší se poznamenat, že v letech 1907–1908 na stránkách LCC Enrico Rosa, SJ⁴² publikoval přibližně padesát článků proti modernismu. Pokud jde o evolucionis

V českém jazyce existuje překvapivě dlouhá řada překladů děl Antonia FOGAZZARA: *Daniele Cortis*, přeložil Vlastislav Komarský, Praha: F. Šimáček, 1892; *Děti*, přeložil R. Klement, Praha: Karel Stanislav Sokol, 1905; *Obrození*, přeložil Ignác Husička, Prostějov: Nový Život, 1905; *Rodiče*, přeložil R. Klement, Praha: Karel Stanislav Sokol, 1905; *Miranda: Novela veršem*, přeložil Karel Vrátný, Praha: V. Kotrba, 1907; *Světec*, přeložil Gustav Žďárský, Praha: Pelcl – Košatka, 1911; *Eden Anto*, přeložil Otto F. Babler, Praha: Jaroslav Picka, 1930; *Malý starodávný svět*, přeložil Václav Čep, Praha: Lidová demokracie, 1965.

³⁸ Jednalo se konkrétně o knihu: Antonio FOGAZZARO, *L'origine dell'uomo e il sentimento religioso*, Milano: Galli, 1893. Vzhledem k datu vydání posledně zmíněného díla Fogazzaro ve svém postoji nemohl záviset na Zahmovi. Ostře zamítavá recenze: srov. Francesco SALIS SEEWIS, „Rivista della stampa,” LCC, č. 4 (1893): 199; Francesco SALIS SEEWIS, „La rivista della stampa,” LCC, č. 1 (1897): 203–204. Pokud se jedná o Braunovu tezi, již jsme objevili díky pozorné četbě české pramenné odborné literatury, srov. Pospíšil, *Zápolení o pravdu, naději a lidskou důstojnost*, s. 211–216.

³⁹ Srov. Salvatore M. BRANDI, „Evoluzione e domma. Erronee informazioni di un inglese,” LCC, č. 2 (1902): 75–76.

⁴⁰ Srov. Pospíšil, *Zápolení o pravdu, naději a lidskou důstojnost*, s. 184–186.

⁴¹ Srov. Carlo BRICARELLI, „Evoluzione e domma,” LCC, č. 1 (1899): 34–49, zde 48.

⁴² Narodil se 17. 11. 1870. Jako sedmnáctiletý vstoupil do jezuitského řádu. Kněžské svěcení přijal v roce 1901. Po krátkém období, kdy přednášel filosofii a teologii, byl v roce 1905 povolán do štábu LCC. V roce 1915 byl jmenován direktorem LCC. Jako žurnalista bojoval proti racionalismu, liberalismu, socialismu, komunismu. V roce

mus, modernisté razili nový přístup k biblickému textu, který zřetelněji rozlišoval to, co je Bohem přímo zjeveno, od lidské a historicky podmíněné stránky biblické zvěsti. Rosa polemizoval zejména s italským periodikem, v němž se vyslovovali italští zastánci modernismu, tedy s dvouměsíčníkem *Rivista di Studi Religiosi*, jehož hlavním organizátorem byl Salvatore Minocchi, a také s publikací *Il programma dei modernisti*, který vydalo šest nejmenovaných jako reakci na encykliku *Pascendi*.⁴³

V roce 1909 to bylo padesát let od vydání Darwinova díla o evolučním vzniku živočišných a rostlinných druhů. Autoři LCC na to reagovali v obdobném duchu jako jejich předchůdci.⁴⁴ Dlužno připomenout, že čeští teologové se k šedesátému výročí od vydání téže knihy stavěli neutrálně, ba pozitivně.⁴⁵ Snad je vhodné poukázat rovněž na reakce na neodarwinismus, jehož zastánci se snažili kombinovat nauku o dědičnosti s klasickým darwinismem, jemuž na počátku 20. století v odbor-

1938 odmítl státní nařízení týkající se konfiskace židovského majetku a vyhoštění Židů z Itálie. Zemřel 26. 11. 1938 v Římě. Srov. Domenico MONDRONE, „Il Padre Enrico Rosa,“ LCC, č. 4 (1938): 481–496.

⁴³ Srov. *Il programma dei modernisti: Risposta all'enciclica di Pio X. „Pascendi dominici gregis“*, Roma: Società internazionale scientifico-religiosa editrice, 1908. Autorem tohoto programu byl Ernesto Buoniauti. Srov. Ernesto BUONAIUTI, *Pellegrino di Roma*, Roma: Darena, 1945, s. 23. Srov. Enrico ROSA, „Il programma dei modernisti ribelli,“ LCC, č. 4 (1907): 385–404.

⁴⁴ Srov. např. P. FERETTI, „Il Darwin e la morale dell'evoluzione,“ LCC, č. 3 (1907): 146–158; Giustiniano BONETTI, „Dopo il cinquantenario del darwinismo,“ LCC, č. 2 (1909): 18–38. Neustále se vrací argument jednoty lidské bytosti: „Il corpo del primo uomo dovette essere umano necessariamente, perché potesse essere informato da un'anima spirituale.“ – „Tělo prvního člověka muselo být nezbytně lidské, aby mohlo být formováno duchovou duší.“ Tamtéž, s. 25.

⁴⁵ Srov. Dr. H., „Recenze – H. Dorlodot, *Le Darwinisme au point de vue de l'orthodoxie catholique* 1, Vromant et Co.: Bruxelles 1921,“ ČKD, č. 9–10 (1922): 338–339. Zkratka jména nám bohužel neumožnila identifikovat, kdo je skutečným autorem. V pozitivně laděné recenzi se dozvídáme, že tento profesor dogmatické teologie a původně vynikající geolog byl v roce 1919 pozván na kongres do Cambridge, kde hájil možnost přijímání evoluce ze strany katolíků. Výsledkem tohoto počínu byla recenzovaná monografie, která vyšla o dva roky později. Je nám rovněž sděleno, že autor zamýšlel také druhou monografii, tentokrát věnovanou evolučnímu vzniku člověka. Tu ale v době svého života nevydal. K dispozici ji na základě rukopisu dostali zájemci až v roce 2009: Srov. Henry DORLODOT, *L'origine de l'homme: Le Darwinisme au point de vue de l'orthodoxie catholique* 2, Wavre: Éditions Mardaga, 2009. Henry Dorlodot (1855–1929) sice nespadá do naší zkoumaného období, nevydal sice tuto monografii, nicméně je třeba ho vzhledem k situaci ve frankofonním světě také uvést jako jednoho z průkopníků katolické recepce evolučního vzniku lidského těla.

ných kruzích tak říkajíc „docházel dech“. ⁴⁶ Podle LCC se jednalo pouze o starý blud s novým jménem. ⁴⁷

Zásadním krokem vpřed na cestě k prosazení otevřenosti vůči těm, kdo zastávali přijatelnost Mivartovy teze, bylo v roce 1943 vydání encykliky Pia XII. *Divino afflante Spiritu*, ⁴⁸ kde se konstatuje, že exegeze především starozákonních textů se neobejde bez historicko-kritického přístupu a hlavně bez rozlišování literárních druhů. Tím se pochopitelně oficiálně umožňoval onen přístup, který jasně rozlišoval lidskou, historicky a kulturně podmíněnou stránku biblického slova od nadčasové pravdy Božího zjevení, ⁴⁹ což pochopitelně výrazně usnadňovalo obhajobu přijímání Mivartovy teze.

Ve čtyřicátých letech 20. století se také značně proměňuje postoj redakce LCC vůči evolucionismu. Vychází několik článků autora Vittoria Marcozziho, SJ, který se vůči evolucionistické vědě staví do pozice dialogu, přičemž pochopitelně obhajuje nevyhnutelnost Božího zásahu při

⁴⁶ V roce 1909 v prvním německém vydání svého velkého díla o dějinách biologických systémů Emanuel Rádl konstatoval: „Darwinismus jako závazná doktrína, která lidstvu panovačně vnucovala své názory, je mrtvý, ale bude trvat dál jako kyklopská ideová stavba, provedená hlubokými mysliteli, kteří usilovali o něco velkého. Potomstvo jej přiřadí k nejvýznamnějším myšlenkovým systémům minulosti, na němž si budou badatelé i nadále zocelovat svou myšlenkovou sílu.“ Emanuel RÁDL, *Dějiny biologických teorií novověku II*, Praha: Academia, 2006, s. 404.

⁴⁷ Srov. např. Pietro GUGLIELMETTI „La teoria di Ugo De Vries sull'origine della specie“, LCC, č. 2 (1911): 257–272.

⁴⁸ Srov. Pius XII., *Divino afflante Spiritu*, encyklika ze dne 30. 9. 1943, in *Enchiridion delle Encicliche*, Bologna: EDB: 1995, n. 260–290.

⁴⁹ „Grande stima delle scienze profane del lavoro che esse compiono, ognuna nel suo campo, fornendo allo stesso tempo alla scienza biblica un prezioso materiale. ... Questo atteggiamento benevolo verso le scienze profane dà alla nuova enciclica una impronta simpatica di sana modernità.“ – „Velká úcta k profánním vědám a k jejich dílu, které každá z nich naplňuje ve vlastním oboru, a tak zároveň poskytují biblické vědě velmi vzácné přínosy. ... Tento vstřícný postoj vůči profánním vědám dodává nové encyklice sympatický ráz zdravé modernosti.“ Augustin BEA, „L'enciclica *Divino afflante Spiritu*“, LCC, č. 4 (1943): 212–243, zde s. 216.

Agostino Bea, SJ se narodil v Německu, v Riedböhringenu dne 28. 5. 1881. Do jezuitského řádu vstoupil v roce 1902, kněžské svěcení přijal v roce 1912, tedy dva roky poté, co završil svá studia na Gregoriánské univerzitě v Římě. Přednášel biblické vědy a v letech 1931–1959 působil jako konzultor Papežské biblické komise. Poté byl povolán do sboru kardinálů a od roku 1960 až do 16. 11. 1968, kdy opustil tento svět, vedl Sekretariát pro jednotu křesťanů. Srov. Rosario CHIARAZZO, „Agostino Bea“, in *Lexicon: Dizionario dei Teologi*, ed. Luciano Pacomio – Giuseppe Occhipinti, Casale Monferrato: Piemme, 1998, s. 171–172.

vzniku života a také stvoření člověka Bohem, byť se stále narůstající mírou opravdu vědecky fundované otevřenosti vůči soudobým objevům paleoantropologie.⁵⁰ Jsme svědky decentního příklonu k Mivartově tezi, když Marcozzi o vzniku člověka výslovně tvrdí:

Stojíme před skokem, neprobádatelnou propastí, kterou evoluční potence vštípená hmotě stvořitelskou Mocí nemůže nikdy pouze vlastní silou překročit. Zde je nezbytný speciální zásah Boží.⁵¹

Lze tudíž říci, že s tímto jménem je spjat definitivní obrat od kontroverze k dialogu a k odpovědnému přijímání výdobytků zejména paleoantropologie ze strany katolické teologie na stránkách *LCC*. Marcozziho sice nemůžeme zařadit mezi skutečné průkopníky přijetí evolučního vzniku/stvoření člověka, nicméně vzhledem k periodiku, v němž svůj otevřený postoj vyjadřoval, mu nelze upírat zásluhy na definitivním prosazení daného postoje, jenž se i díky tomuto autorovi v katolických kruzích stále výrazněji stával majoritním.

Jedna věc jsou názory V. Marcozziho, byť souvisely s postojem redakce *LCC* i Svatého stolce – nezapomínejme na to, že v této době kontroloval důležité články v *LCC* sám Pius XII. –, druhá věc je mínění širší obce teologů.

⁵⁰ Srov. např. Vittorio MARCOZZI, *Le trasformazioni del trasformismo*, *LCC*, č. 4 (1941): 421–430; Vittorio MARCOZZI, „L'anima dell'uomo preistorico”, *LCC*, č. 4 (1942): 87–97; Vittorio MARCOZZI, „Evoluzionismo e fissismo nell'origine dell'uomo”, *LCC*, č. 3 (1946): 261–271. Od šedesátých let se vyslovoval k novým paleoantropologickým objevům: srov. např. Vittorio MARCOZZI, „Ominidi e preominidi di Olduvai”, *LCC*, č. 4 (1967): 538–548. Zasáhl také do debaty o případě P. Teilharda de Chardin: Vittorio MARCOZZI, „Due commentatori del p. Teilhard de Chardin”, *LCC*, č. 1 (1968): 165–168. V. Marcozzi se narodil 29. 5. 1908 a ve dvaceti letech vstoupil do jezuitského řádu. V roce 1938 přijal kněžské svěcení. Od roku 1943 přednášel na Gregorianě, kde studenti více než dvacet let mohli naslouchat jeho lekcím z oblasti vědecké biologie a antropologie. Pro svou erudici a vědeckou poctivost představuje jednu z nejvýznačnějších postav dialogu mezi vírou a vědou v Itálii 20. století. Jeho studie o sinantropovi, australopitecích, o homo habilis vzbuzovaly velký zájem i u specialistů v oboru paleoantropologie. Zemřel 10. 1. 2005 v Římě. Srov. Federico BADIALLI, „Vivere una doppia cittadinanza”: La teologia della creazione nei quaderni de „La Civiltà Cattolica”, Bologna: EDB, 2013, s. 860–862.

⁵¹ „Ci troviamo dinanzi ad un salto, a un abisso incolmabile, che ogni forza evolutiva insita alla materia dalla Potenza Creatrice, non potrà mai, per propria virtù, valicare. È necessario un intervento speciale di Dio.” MARCOZZI, „L'anima dell'uomo preistorico”, s. 93.

Dalším důležitým mezníkem byla „*Settimana teologica*“ pořádaná na Gregoriánské univerzitě v roce 1948, kde se debatovalo také o postoji k teorii evolučního vzniku člověka. Objevily se zde vstřícné názory i poněkud opatrnější postoje, nicméně je evidentní, že hlásit se k Mivartově tezi, byť jméno tohoto zasloužilého autora tehdy již upadlo v zapomnění, bylo možné. Nikdo také nebyl za tento postoj ostrakizován.⁵²

Snad je vhodné připomenout rok 1950, kdy vyšla encyklika Pia XII. *Humani generis*,⁵³ která bývá sice hodnocena jako zpátečnická, nicméně ve věci názoru na evoluční způsob vzniku lidského těla dává oficiálně teologům svobodu, nesměli ale tvrdit, že věc je z hlediska paleoantropologie definitivně vyřešena. Zastáncům a odpůrcům Mivartovy teze, aniž by byl zmíněn její původce, se nařizuje vzájemná tolerance.⁵⁴

Poslední peripetii tohoto dlouhého procesu je výše v poznámkách již zmíněná záležitost spjatá s myšlenkovým odkazem P. Teilharda de Chardin, který byl nejprve zejména kvůli filosofickým a teologickým pozicím, jež zastával, určitými názorovými skupinami poměrně ostře odmítán.⁵⁵ I pod tlakem veřejného mínění, které přijímalo Teilhardovo

⁵² Srov. Maurizio FLICK, „La settimana di teologia alla Pontificia Università Gregoriana (20–25 Settembre),“ *LCC*, č. 4 (1948): 490–496. Autor se narodil v Miláně dne 12. 11. 1909. Studoval na Gregoriáně, kde pak přednášel v letech 1945–1979. Zabýval se především antropologií a teologickou epistemologií. Srov. Diomede SCARAMUZZI, „Maurizio Flick,“ in *Lexicon: Dizionario dei Teologi*, s. 490.

⁵³ Srov. Pius XII., *Humani generis. De nonnullis falsis opinionibus quae catholicam doctrinam minantur*, encyklika ze dne 12. 8. 1950, in *Enchiridion delle Encicliche*, Bologna: EDB, 1995, n. 701–743.

⁵⁴ Srov. tamtéž, n. 736. Srov. Pospíšil, *Zápolení o pravdu, naději a lidskou důstojnost*, s. 315–317.

⁵⁵ Srov. např. Giuseppe BOSIO, „Il fenomeno umano nell'ipotesi dell'evoluzione integrale. A proposito di un libro del P. Teilhard de Chardin,“ *LCC*, č. 4 (1955): 622–631. Teilhard není kritizován jako paleontolog a paleoantropolog, nýbrž za svoje filosofické a teologické názory. V roce 1962 vyšel oficiální dokument: CONGREGAZIONE DEL S. UFFIZIO, *Monitum*, ze dne 30. 6. 1962, in *AAS* 54, 1962, s. 526. O Teilhardových postojích se říká: „In materia philosophica ac theologica satis patet praefata opera talibus scatere ambiguitatibus, immo etiam gravibus erroribus, ut catholicam doctrinam offendant.“ – „V oblasti filosofie a teologie toto dílo může vést k pochybnostem, anebo dokonce k těžkým pochybením, která poškozují katolickou nauku.“ Giuseppe Bosio se narodil v Lusernatta dne 5. 6. 1911 poblíž Turína. Do jezuitského řádu vstoupil 12. 9. 1927. Studoval filosofii a teologii a posléze získal velký doktorát z přírodních věd. Kněžskou ordinaci přijal dne 13. 5. 1942. V letech 1944–1963 působil v redakci *LCC*. Zemřel 17. 10. 1980 v Turíně. Srov. BADIALI, „*Vivere una doppia cittadinanza*“, s. 851.

myšlení s nadšením,⁵⁶ postupně docházelo k proměně postoje *LCC*, jejíž autoři se o Teilhardovi začali vyjadřovat nejen smířlivě, ale dokonce s obdivem. Jedná se však již o dobu po II. vatikánském koncilu, kde se jasně prosadil dialogický přístup, který bere velmi vážně seriózní přínosy paleoantropologie a později také paleogenetiky. Tak jsme v zásadě dospěli až k naší současnosti.

CELKOVÝ ZÁVĚR

Nejprve je třeba ospravedlnit smysluplnost tohoto příspěvku a poukázat na jeho vědeckou přínosnost. Není sporu, že toto nastínění dané problematiky v souvislosti s *LCC* nemá v české odborné literatuře žádnou paralelu. Specifičnost našeho přínosu tkví zejména v poukazu na četné souvislosti mezi tím, co nacházíme v *LCC*, a tím, co nám skýtá zejména německá a následně také česká jazyková oblast v záležitosti postoje katolických myslitelů k problematice evolučního vzniku člověka. V řadě ohledů také vyjasňujeme některé kontextuální záležitosti (R. Caverni, G. Mivart), které v námi použité monografii o teologii stvoření na stránkách *LCC* scházejí.

Obecně lze říci, že z našeho dosavadního studia vyplývá značný kontrast mezi německou jazykovou oblastí, z jejíž rozvinutosti těžila také dobová česká katolická teologie, a italskou jazykovou oblastí. Otcové jezuité v Německu se zejména od devadesátých let předminulého století postupně stále více stavěli do čela průkopnické práce na přijetí Mivartovy teze jako legitimní součásti katolické teologie, zatímco jejich italští spolupráťáci razili naprosto opačnou strategii. V dané souvislosti je bezpochyby pozoruhodné, že navzdory této názorové protichůdnosti jsme na stránkách *LCC* nezaznamenali kritiku ani jednoho německého katolického autora, tudíž také žádného německého jezuitu, který se hlásil k možnosti akceptování Mivartovy teze. Potěšitelné je rovněž to, že nyní jsme s to mnohem fundovaněji ocenit opravdu více než dobrou úroveň apologetické práce v rámci české katolické teologie po roce 1871. Posto-

⁵⁶ K pravé explozi teilhardovské literatury došlo kolem roku 1965, tedy deset let po smrti tohoto myslitele a vědce. Srov. DALL'OLIO, „Rassegna bibliografica,“ *LCC*, č. 3 (1971): 338; DALL'OLIO, „Rassegna bibliografica,“ *LCC*, č. 4 (1973): 506; F. CAPRILE, „Centenario teilhardiano,“ *LCC*, č. 4 (1981): 384–385.

je řady českých katolických teologů byly určitě blíží německým vzorům nežli těm italským.

Každopádně nyní víme mnohem více o spletnosti prosazování Mivartovy teze v rámci katolické Itálie a hlavně v nejvyšších kruzích římskokatolické církve. Nynější studie ale přímo volá po tom, abychom analyzovali dílo nějakého význačného představitele odmítání Mivartovy teze, a proto se v navazující studii budeme detailně zabývat v řadě ohledů paradigmatickou monografií Pietra Cateriniho, SJ.⁵⁷

**The Revue *La Civiltà Cattolica*
and Evolutionary Origin/Creation of Man (1850–1980)**

Keywords: Evolution; Origin of Man; Darwinism; Theology of Creation; History of Theology; Exegesis; Old Testament; The Book of Genesis; *La Civiltà Cattolica*

Abstract: The study maps the attitudes of Italian Catholic theologians publishing in the prestigious journal *La Civiltà Cattolica* on the issue of the evolutionary origin of the human body from 1850–1980. The strict rejection of the so-called Mivart's thesis lasted up to the beginning of the 1940s when things began to change gradually. It is noteworthy that German and Italian Jesuits used different strategies. The former approached Mivart's thesis in an increasingly liberal way as of the 1890s, while the latter remained in opposition up until the 1940s. Czech Catholic theology followed the German more closely, rather than the official Italian pattern.

prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D.
TF JU České Budějovice
Kněžská 8
České Budějovice
cpospisil@volny.cz

⁵⁷ Srov. Pietro CATERINI S.I., *Dell'Origine dell'Uomo secondo il Transformismo. Esame Scientifico – Filosofico – Teologico*, Prato: Typografia Giachetti Figlio e C., 1884.